

अभिब्यक्ति

कविता

संधार भित्रकी साहसी नारी!

सुशिला शर्मा 'शिव'

इतिहासका पानाहरूमा जीवित छन् ती संकल्पहरू जुन एउटा नारीले आफ्नो संधार तर्न जीवन लिलामी गराएर अस्तित्वको बलिदान दिएर आँसुको सागर खडा गरेर ज्वालामुखी र अग्नि कुण्डहरूमा हवन गरिनु पथ्यो जहाँ, मातृत्वलाई तिलाञ्जलि दिएर अस्मितालाई जोखिममा राखेर प्राणलाई निर्ममताको धारमा राखेर मृत्युलाई अँजुलीमा बोकेर ममतालाई टुक्रिएको मुटुमा राखेर चेतनालाई निराशाको कल्पवृक्षमा राखेर पैतालालाई पितृसत्ताको धारमा राखेर अपमानलाई दैनिक निल्ने सासको घुट्टोकोमा राखेर इच्छा पत्रलाई पसिना र रगतको मसीद्वारा धर्तीको पाटीमा हरदम कोरेर मात्र संधार नाच्ने जमर्को गर्नु पदर्थ्यो सूक्ष्म अधिकारको लागि खुसीको लागि

पूरा आँखाले संसार चियाउनको लागि सन्तानलाई पेटभरि ममता पोख्नको लागि पेटको अग्नि निभाउनको लागि प्रेम प्राप्त गर्नको लागि ममताको आँगन चियाउनको लागि पराया भूमिमा बाँच्न एवं अस्तित्व जोगाउनको लागि र ती निर्मम इतिहासहरू खोस्ना कागजमा कैद हुँदै गर्दा धर्तीमा बिलाएर हाम्रा महान् संघर्षशील नारी पुस्ताहरू जसले एकै मुठी सास पनि नआत्तिएर फेर्न पाएनन् स्त्रीको आकृतिमा प्रकट भएर धर्ती चियाएदेखि आराम पाउन पनि धर्तीमै विलीन हुन पऱ्यो नमन छ ती महान् अघोषित योद्धा जसको युद्ध स्वयंको संधारभित्र स्वयमको सास फेर्न नै जीवनभर पराया कोखको भए बापत नै सन्तानका खातिर जिजीविषा राख्नको निमित्त समातेको थाल सुले ओख्यान, भरोसाको दलान सुले ओख्यान, भरोसाको दलान भक्ति गरेर आफ्नो मान्न लगाइएको पराया ईश्वर आफैंले टेकेको धर्ती पनि आफ्नो होइन कि हो मै जीवनको इहलीला सकाउनु पऱ्यो।

वास्तविक युद्ध त ऋतूताले भरिएका पराया परेछन् भने संधारभित्र नै हुने रहेछ! इतिहासको पानादेखि वर्तमानको युगसम्म नारीको परीक्षा लिइने संघर्ष मैदान अपमानको वर्षा गराएर ज्ञान ओभ्हेलमा पार्न रचिएका सबै चक्रव्यूहहरू समाप्त पार्न संधारमा अल्झेर घाइते नबनुन नव युगका नारीहरू, जसको मुस्कानबाट हिंमक मानव, जीव एवं स्व-अस्तित्वका ऋ पात्रहरूको अदृश्य कुटिल खेल समाप्त होस् र धर्तीमा नव सूर्योदयको किरणमार्फत नव युवतीलाई फूल ओख्छ्याएको संधारभित्र निर्ममताको क्रीडा नहोस् भनेर आफ्नो भूगोलको सीमा बाहिर भग्नु नपरोस् सच्चा कर्मजीवीहरूको सर्वत्र कदर होस्।

शोभा अधिकारी

मध्यरातको चकमन्नता चिदैँ मोबाइलको घन्टी बज्यो । निद्राले भारी भएका आँखा भिचैँ फोन उठाएँ,

“हेलो ?” उताबाट आएको आवाज चिच्याहट, सुँक्क सुँक्क क र एक अव्यक्त पीडाको कारुणिक मिश्रण थियो । “नानी... नानी शोभा... म कृष्णप्रसाद... मलाई बचाउनुहोस् नानी, म बर्बाद भएँ !” कृष्णप्रसाद काका, उमेरले ७८ वर्षका; जसको आवाजमा मैले सधैं एउटा बौद्धिक शालीनता र स्नेहको न्यानोपन महसुस गरेको थिएँ; आज यतिविघ्न निरीह, भयभीत र आहत सुनिनुभएको थियो । मेरा लेख र सामाजिक कार्यका उहाँ नियमित शुभाचिन्तक । उहाँको यस्तो अवस्थाले मेरो मन एकैछिनमा चिसो भयो, कुनै अशुभ घटनाको सङ्केतले भ्रस्कायो । “काका, के भयो ? तपाईं कहाँ हुनुहुन्छ ? किन यस्तो आवाज आइरहेको छ ?” “नानी, म लन्डनको भिक्टोरिया कोच स्टेसन (बसपार्क) बाहिरको चिसो बेन्चमा छु... अलपत्र परेँ... छोराते... नातिनीले...” वाक्य पूरा हुन नपाउँदै उहाँको गला अवरुद्ध भयो । गह्रौँ सास फेरेको आवाज फोनमा प्रस्टै सुनिन्थ्यो । मैले आफूलाई समाल्दै धैर्य दिलाउने प्रयास गरें, “काका, नआत्तिनुहोस् । कृपया शान्त हुनुहोस् र बिस्तारै भनुहोस्, के भयो ? म सुन्दै छु ।”

कृष्णप्रसाद काकाले हृदयविदारक जुन कथा सुनाउनुभयो, त्यो सुनेर कुनै पनि संवेदनशील मान्छेको मन छिया छिया हुन्छ । रगतको नाता कतिसम्म ऋ र स्वार्थी हुन सक्छ भन्ने कहालीलाग्दो यथार्थ नाझो भएर अगाडि उभिन्छ, अनि ‘विकसित’ भनिएको समाजको मानवीय पाटोमाथि नै गम्भीर प्रश्न उठ्छ ।

लगभग चार महिनाअघिको कुरा हो । लामो समयदेखि युकेमा बसोबास गरिरहेका छोरा रमेश, बुहारी सुनिता र विशेष गरी अलि ठुली भइसकेकी नातिनी आरुषीले कृष्णप्रसादलाई ठुलो करकाप र मिठो स्नेह देखाएर बोलाएका थिए । श्रीमतीको निधनपछि एक्लैएका कृष्णप्रसादलाई नातिनी आरुषीले भिडियो कलमा बारम्बार भन्थी, “हजुरबुवा, यता आउनुहोस् न, मलाई हजुरको धेरै याद आउँछ । यहाँ घुम्ने कति राम्रा ठाउँ छन्, हामी सँगै घुम्न जाउँला । छ महिनाको भिसा छ, हजुरआमाको सम्झना पनि कम हुन्छ, हामी हजुरको ख्याल राख्छौं ।” नातिनीको

तोते बोली र छोराको आग्रहले कृष्णप्रसादको मन परिलयो ।

पोखरा फेवाताल किनारको सुन्दर घर, जग्गाजमिन, बसौंदेखिका इष्टमित्र र आफ्नी दिवङ्गत जीवनसन्निनीका याद सबैलाई मनको एक कुनामा थन्क्याएर, मनभरि नातिनातिनासँग रमाउने र छोराको प्रगति हेर्ने उत्साह बोकी कृष्णप्रसाद सात समुद्रपारि लन्डन आइपुग्नुभएको थियो । सुरुका केही हप्ता त सपना जस्तै बिते । नातिनी आरुषीको चकचक, छोराबुहारीको आदर सत्कार, लन्डनका रमणीय पार्क र सञ्चालयको भ्रमणले उहाँको मन प्रफुल्लित थियो । उच्च रक्तचाप र मधुमेहका दीर्घरोगी भए पनि छोराछोरी र विशेष गरी नातिनीको साथले उहाँलाई नयाँ ऊर्जा र जीवनको मोह दिएको थियो । उहाँले सोच्नुभएको थियो, “श्रीमतीले छोडेर गए पनि सन्तान र नातिनातिनाले त माया गर्दा रहेछन् ।”

तर, यो खुसीको इन्ड्रेणी धेरै दिन टिकेन । घाम अस्ताएपछि जुन उदाए भैं वा भनौँ स्वार्थको कालो बादलले स्नेहको उज्यालोलाई ढाके भैं, देखावटी आदरको पर्दा च्यातिँदै गयो र यथार्थको कुरूप, स्वार्थी अनुहार छर्लङ्ग देखिन थाल्यो । सुस्मा बुहारी सुनिताको व्यवहारमा हल्का परिवर्तन आयो, जुन पछि गएर नातिनी आरुषीमा पनि सल्कियो । कृष्णप्रसादले टिभीको आवाज ठुलो बनाएकोदेखि, उहाँले खानेकुरामा लगाएको नुन-चिनीको मात्रासम्म, हरेक सानो-ठुलो कुरामा टिप्पणी र अनावश्यक किर्कचिर्क हुन थाल्यो । “हजुरबुवा, तपाईं कति हल्ला गर्नुहुन्छ, मेरो पढाइ डिस्टर्ब हुन्छ,” पहिले मायाले अँगालो हाल्ने नातिनी अब भर्किएर बोल्न थाली । “बुढा मान्छे, अलिकति पनि सफासुधेर बस्न नजान्ने, यस्तो पनि खाने तरिका हो ?” जस्ता वचन बुहारीको मुखबाट निस्कन थाले । छोरो रमेश पनि प्रायः मौन रहन्थ्यो वा कहिलेकाहीँ श्रीमती र छोरीकै भाषा बोल्थ्यो, “बुवा ! अलिकति बुझ्नु पऱ्यो नि, यहाँको ‘लाइफस्टाइल’ फरक छ ।”

एक साँझ, खाना खाएपछि, कुरा घुम्दैफिदै सम्पत्तिमा पुग्यो । “बुवा ! पोखराको त्यो फेवातालछेउको घर र जग्गा आरुषीको नाममा पास गरिदिनु पऱ्यो,” रमेशले अलि हिचकँदै तर दृढ स्वरमा भन्यो, “उसको भविष्यका लागि पनि हुन्छ, हामीले यताबाट के नै गर्न सकेका छौं र ?”

कृष्णप्रसाद छक्क पर्नुभयो । श्रीमती बितेपछिको एक्लोपन, परदेशको नीलो परिवेश र अब आफ्नै छोराको यस्तो प्रस्ताव ! उहाँले समालिँदै भनुभयो, “बाबु ! म मरेपछि सबै तिमीहरूकै त हो नि ! आरुषी भएर रात हो,

उसका लागि त म ज्यान पनि दिन तयार छु तर अहिले नै किन नामसारी ? मलाई नेपाल फर्केर त्यही घरमा, मेरी श्रीमतीका यादसँगै अन्तिम सास फेर्न मन छ । अलिकति सम्पत्ति हुँदा आफूलाई पनि सहारा हुन्छ, कसैको अगाडि हात थाप्नु पर्दैन । आखिर म कति नै बाँच्छु र अब ?”

कृष्णप्रसादले यति बोल्न नपाउँदै बुहारी सुनिता रिसले चुर भइन्, “आफ्नो लागि मात्रै सोच्ने ! हामीलाई चाहिँ केही नचाहिने ? छोरीको भविष्यको चिन्ता छैन ? यत्रो पैसा खर्च गरेर, समय दिएर युके बोलाएको के सितैमा स्याहारसुसार गर्नलाई हो ? कि घुमाउनलाई मात्र ?” उनले मुख छाडिन्, शब्दहरू छुट्टी जस्तै बिड्ने थिए । कुरा यतिमा मात्र सीमित रहेन । अर्को दिन त भन्नु नातिनी आरुषी, जो हिजोसम्म “हजुरबुवा, हजुरबुवा” भन्दै काखमा लुट्पुटिन्थी, उसले हजुरबुवाको कोठामा आएर भनी, “म्यान्डपा, ड्याड र ममले भनेको मान्नुस् न, नत्र तपाईंलाई यहाँ बस्न गाह्रो हुन्छ ।” यो सुनेर कृष्णप्रसादको मन छिया छिया भयो । आफ्नै रातले यस्तो बोल्दा कस्तो हुन्छ होला !

त्यो रात कृष्णप्रसादका लागि कालरात्रिभन्दा कम थिएन । आफ्नै छोरो, जसलाई दुःखकष्ट सहेर पढाए, विदेश पठाए, आज उही छोरो पराङ्गभन्दा निष्ठुरी बनेको थियो । बुहारीको व्यवहार त शत्रुको भन्दा चर्को थियो, र सबैभन्दा ठुलो चोट त नातिनीको बदलिँएको व्यवहारले दिएको थियो । “तपाईं तुरुन्त नेपाल फर्किहाल्नुस् । यहाँ एकछिन पनि बस्न मिल्दैन । सुनिता र आरुषी दुवै तपाईंको व्यवहारले आजित भइसके,” रमेशले अन्तिम फैसला सुनायो, मातौं उनी न्यायाधीश हुन् र कृष्णप्रसाद अपराधी ।

“बाबु ! मेरो त छ महिनाको भिसा छ । यति चाँडै कसरी फर्किनु ? टिकटको व्यवस्था मिलाइदः न त, म केही दिनमा निस्किसकन्छु”, कृष्णप्रसादले लगभग गिडि गडाउँदै भनुभयो ।

“टिकट सार्न वा नयाँ किन्न मसँग अहिले पैसा छैन । तपाईंलाई आफन्तकोमा जानु छ भने भन्नुस्, बसको टिकट काटिदिन्छु, नत्र आफ्नो व्यवस्था आफैँ गर्नु”, छोराको रूखो, गैरिजम्मेवारपूर्ण जवाफले कृष्णप्रसादको मुटु छेड्यो ।

अन्त्यमा छोरोले लन्डनबाट म्यान्चेस्टरमा रहेका कृष्णप्रसादका एक जना टाढाका नातेदारकहाँ जानका लागि नेसनल एक्सप्रेस बसको टिकट काटिदियो र हातमा एउटा पुरानो, साधारण मोबाइल थमाइदियो, जसमा थोरै मात्र ब्यालेन्स थियो । “यो

लिनुस, बाटोमा कसैलाई सम्पर्क गर्नु पऱ्यो भने काम लाग्छ ।” सायद यो उसको अन्तिम ‘सद्भाव’ थियो, वा भनौँ जिम्मेवारीबाट पन्छिने एउटा सजिलो उपाय ।

त्यही बसयात्राका क्रममा कृष्णप्रसादले म्यान्चेस्टर जाने बस समाल्नुपर्ने थियो तर उहाँ भिक्टोरिया कोच स्टेसनमा अलमलिनुभयो । रातको समय, नयाँ र विशाल सहर, अङ्ग्रेजी भाषा राम्रोसँग नबुझ्ने, मनभरिको असह्य पीडा र अपमानबोधले उहाँले सही प्लेटफर्म पत्ता लगाउन सक्नुभएन । नातेदारलाई फोन गर्दा सम्पर्क हुन सकेन । अनि जीवनमा कहिल्यै नसोचेको त्यो क्षणमा, अन्तिम आशाको त्यान्द्रो समातेर उहाँले मलाई सम्झनुभएछ, मेरा लेखहरू पढेर उहाँले कैयौँ पटक समाजसेवाको भावनाको प्रशंसा गर्नुभएको थियो ।

उहाँको कारुणिक कथा सुनेर मेरो मन स्तब्ध र आक्रोशित भयो । तत्कालै मैले भनै, “काका, एकछिन नआत्तिनुस्, म केही व्यवस्था मिलाउने प्रयास गर्छु । तपाईंको छेउमा कोही हुनुहुन्छ ? वा कोच स्टेसनको कुनै कर्मचारीलाई फोन दिन सक्नुहुन्छ, म कुरा गर्छु ।” उहाँले छेउमा रहेका एक जना सहयोगी देखिने व्यक्ति, जो सायद अर्को बस कुरिरहेका थिए, उनलाई फोन दिनुभयो । मैले ती अपरिचित मित्रलाई कृष्णप्रसाद काकाको अवस्था, उहाँको म्यान्चेस्टरसम्मको टिकट र उहाँको मानसिक तनावबारे अङ्ग्रेजीमा बताएँ र मानवीय नाताले सहयोग गरिदिन अनुरोध गरें । ती सज्जनको सहयोग गर्ने आश्वासनले मेरो मनलाई केही हलुक्नै बनायो । मैले उनलाई हृदयदेखि धन्यवाद दिएँ । कृष्णप्रसाद काकालाई सम्झाउँदै भनै, “काका ! उहाँले तपाईंलाई सहयोग गर्नुहुन्छ । तपाईं उहाँसँगै बस्नुस् र उहाँले भने अनुसार गर्नुस् । म्यान्चेस्टर पुगेपछि मलाई तुरुन्त फोन गर्नुहोला । कुनै पनि समस्या परे म छु, हामी नेपाली एकअर्काका लागि छौं ।”

बस छुट्न अघै केही समय बाँकी थियो । फोनमा कृष्णप्रसाद काकाले हँदै थनुनुभयो, “नानी ! मेरी श्रीमती बितेपछि म एक्लो भएको थिएँ तर यतिसम्म होला भन्ने सोचेको थिइनँ । छोरो रमेश सानो छँदा कति ज्ञानी थियो, उसका लागि मैले के मात्र गरिनँ र ! नेपालमा हुँदा त फोनमा कति मिठो बोल्थ्यो; ‘बुवा हजुरलाई यहाँ ल्याएर पाल्छु, सुख दिन्छु’ भन्थ्यो । यहाँ आएपछि के भयो कुनि ! पोखराको घरघडेरी सबै भए नाममा छ, श्रीमतीले पनि भए नाममा गरिदिएकी थिइन् । छोरो यहाँको नागरिक हो, बुहारी पनि त्यस्तै होला । नातिनी यहाँ जन्मेकी, हुकँकी । सम्पत्तिकै लागि, त्यो

पनि आफ्नै बुवासँग यस्तो निच व्यवहार गर्नु पर्छ ? म मरेपछि आखिर उनीहरूकै त हो नि ! अब त मलाई यो बेलायत पनि चाहिँदैन, फर्केर पनि आउँदिनँ । यस्तो हेला, यस्तो अपमान, यस्तो तिरस्कार गर्नेले किन बेलायतमा बोलाएको होला ? यस्ता पनि सन्तान हुन्छन् ? यस्ता पनि नातिनातिना हुन्छन् ? आफ्नै हजुरबालाई सम्पत्ति नदिएर घरबाट निकाल्न तयार हुन्छन् ? यस्ता पनि छोराको नाममा कुपुत्र हुन्छन् ? बुवा भनेर नेपाल आए ठिकै छ, नत्र अब त्यतिसारो अपमान गर्ने, सडकमा अलपत्र पार्ने छोराके के हेला, के माया गर्ला ? यो कलियुगकी बुहारी र स्वार्थी नातिनीको त के मुख हेर्नु र अब ?”

उहाँका प्रत्येक शब्दमा पीडा, धोका, आक्रोश र गहिरो निराशाको छाप थियो । एकातर्फ आफ्नै सन्तानबाट यसरी चरम उपेक्षित र अपमानित हुनुभएका एक वृद्धलाई मध्यरातमा सहयोग गर्न पाएकोमा एक किसिमको मानवीय कर्तव्य पूरा गरेको अनुभूति थियो भने, अर्कोतर्फ यो कहालीलाग्दो घटनाले मेरो मन भारी, दुःखी र क्रोधित भएको थियो । जन्म दिने मातापितालाई बोध सम्झने, उनीहरूको भावना, सम्मान र आवश्यकतालाई पैतालामुनि कुल्चने यस्ता सन्तान र नातिनातिनाहरूले कुन नैतिकताको पाठ सिकेका होलान् ? सम्पत्तिको लोभ र भौतिक सुखको लोकमान्य आफ्ना वृद्ध बुवाआमालाई यसरी सडकमा अलपत्र पार्नेले कुन धर्म कमाउलान् ? कुन शान्ति र मोक्ष पाउलान् ?

मैले कृष्णप्रसाद काकालाई आश्वासन दिएँ, “काका, तपाईं अहिले म्यान्चेस्टर पुग्नुहोस् । त्यहाँका आफन्तसँग कुरा गर्नुहोस् । नेपाल फर्किने बेलामा टिकट सार्न वा अन्य कुनै आर्थिक वा व्यवस्थापकीय समस्या परे मलाई निर्धक्क भएर भन्नुहोला । तपाईं एक्लो हुनुहुन, हामी तपाईंको साथमा छौं । आवश्यक परे यहाँको नेपाली दूतावास र नेपाली समुदाय संस्थासँग पनि समन्वय गर्न सकिन्छ ।”

उहाँले काँपरहेको आवाजमा “हुन्छ नानी, तिम्रो गुन म कहिल्यै बिसर्गनँ” भनेर फोन राख्नुभयो । थाहै नपाई मेरा आँखा रसाएछन् । कृष्णप्रसाद काकाको आँसुले उहाँका ती निर्दयी छोरा, बुहारी र नातिनीलाई नपोलोस् भन्न पनि सकिनँ तर मनमनै कामना गरें, उनीहरूमा एक दिन अवश्य सद्बुद्धि पलाओस् र आफ्नो गल्तीको परचाताप गर्ने अवसर मिलास् ।

यो घटनाले रातभर निदाउन सकिनँ । निद्राको आसमा रात छ्याङ्न भयो ।

यो घामले त के पोल्छ र जति तिम्रो मायाले पोल्छ!

जनक अयाल

यात्रुहरूको चाप सधैं उस्तै! ‘दाइ, साउदी जाने कुन लाइन?’ भनी प्रश्न सोध्दै गर्दा एयरपोर्टभित्र भेटिनु भएका प्रिय दाजु। मेरा लागि आत्मीयता प्रकट गर्नु भएका जनक दाजु हजुरलाई यो विरानो प्रदेशमा निकै मिस गरेको छु।

हरियो पाखामा टुपुक्क बसेको त्यो मेरो सानो गाउँ जहाँ बिहान घामसँगै बिउँभर्ने बानी अनि साँझ चन्द्रमासँगै थाकेका अधुरा सपनाहरू निदाउने कोसिसमा हुन्छन्। त्यही गाउँमा छिन् मेरी प्राण प्यारी (सुन्तली) जोसँग मैले जिन्दगी सँगै बाँच्ने कसम खाएको छु।

तर परिस्थितिले हामीलाई फरक अनि टाढा दुई किनारामा पुऱ्याइदिएको छ आज।

त्यो दिन सम्भन्छु मेरो हातमा सानो एउटा भोला अनि आँखाभरि ठुला सपना। छोरोको उज्ज्वल भविष्य, आमाबुबाको उपचार र प्यारीको सिन्दुरको रङ, कहिल्यै नमेटिने ती रङिन आशाहरू।

उनी चुपचाप थिइन्। एकैछिनमा आँगनमा पाइलाका निशानी छाप छोडेर तालो कट्दै गर्दा ‘मेश जाऊ है, तर फर्कन नबिस्रू’ भन्दाको त्यो क्षण! मुस्कानको आडमा आँसु

लुकाउँदै यति बोल्ने आँट गरेकी थिइन्। निकै नमज्जा लागेको थियो। छाती भारी थियो। मोबाइलमा छोराको फोटो हेर्दै ओरालो फर्दै गरेको त्यो पल। यस्तो लाथ्यो, मलाई यो शब्दमा नभएको माया यही फोटोमा लुकिरहेको छ।

साउदी अरेबिया, ४५ डिग्रीको यो तातो घामा जसोतसो जिन्दगी चल्ला कि भनेर सङ्घर्ष गरिरहेका मेरा यी हातहरू घर फिर्ने रहर नभएको त कहाँ हो र! उमेर पनि ४० कट्दै छ। उमेरले नेटो काटेपछि हामी गरौला के? छोराछोरीको भविष्य फेरि खोजौला कहाँ?

तिम्रा पनि त रहर थुप्रै छन्। यी नै भारीहरूले थिचिएर त हाम्रो जीवन अट्प्यारो बनेको हो। यही सम्भेर यो मरुभूमिमा पसिना पुग्दै छु मा कसरी भनूँ म? दर्दहरू तिमी सामु कसरी पोख्ँ? तिम्रा आफ्नै पीडाहरू अर्भकै जिउँदै छन्। कसरी सुनाऊँ तिमीलाई?

मरुभूमिको तातो बालुवा जहाँ हिँड्दा यो शरीर पोल्छ।

के गरौँ म ? तिम्रो मायाले योभन्दा बढी त मेरो मन पोल्छ।

❖ बाँकी तेस्रो पृष्ठमा

 परीक्षा र पढाईमा राम्रै सफलता मिल्ला ।
रमाइलो यात्रा गर्ने अवसर प्राप्त हुनेछ ।